

Värt att veta om egenkontrollprogram

Du som tänker sälja tobaksvaror till konsumenter ska utöva egenkontroll över att försäljningen sker i enlighet med bestämmelserna i tobakslagen (2018:2088). Du ska dokumentera kontrollen av verksamheten i ett egenkontrollprogram som är anpassat för din verksamhet. Det är näringsidkaren, det vill säga du som äger verksamheten, som ansvarar för att det finns ett egenkontrollprogram. Programmet bör bland annat beskriva försäljningsställets rutiner för att kontrollera ålder, marknadsföring och märkning av tobaksvaror.

Ett egenkontrollprogram fungerar som ett stöd för dig som näringsidkare i egenkontrollen och är ett viktigt underlag för kommunen vid en tillsynskontakt. När du ansöker om tillstånd för försäljning av tobak hos kommunen ska du samtidigt bifoga en kopia av ditt egenkontrollprogram.

Försäljningsställe

Namn på försäljningsstället	Adress	
Postnummer och postort	E-post	
Kontaktperson	Telefon	Antal anställda

Ägare

Firmanamn (AB, HB, enskild firma etc)	Organisationsnummer/personnummer
---------------------------------------	----------------------------------

Nedan följer ett förslag på vad ett egenkontrollprogram för tobaksförsäljning kan innehålla. Hjälptexten under rubrikerna beskriver lagens försäljningsregler och kryssrutorna är förslag på rutiner som kan vara ett stöd för dig som näringsidkare i egenkontrollen. Det finns också tips på information som inte är försäljningsregler men som kan vara bra att känna till och en hjälp för dig och din personal.

Information om åldersgränsen 18 år

För att informera om förbudet att sälja eller lämna ut tobaksvaror till någon som inte har fyllt 18 år ska ni ha minst en tydlig och klart synbar skylt på försäljningsstället. Skylten ska normalt sett placeras vid kassan för att uppfylla kravet på att vara tydlig och klart synbar. Det finns inget som hindrar att ni placerar fler skyltar på andra platser på försäljningsstället.

Var är skyltar eller dekaler om åldersgränsen placerade på försäljningsstället?

- Vid kassan På entrédörren
 På skyltfönster På beställningsterminal/varuautomat
 Annat, ange vad .....

Åldersgräns och ålderskontroll

Den som säljer eller lämnar ut tobaksvaror ska vara säker på att kunden har fyllt 18 år. Personen som säljer eller lämnar ut varan, exempelvis expediten i kassan, är personligen ansvarig för att ingen under 18 år får köpa tobak. Det betyder att den som vid försäljningen överlämnar tobak till någon som inte har fyllt 18 år kan dömas till böter eller fängelse i högst sex månader. Om kassapersonalen är osäker på kundens ålder ska de begära legitimation.

Det kan vara svårt att enbart genom utseendet bedöma en ung persons ålder. Ett sätt att försäkra sig om att en person fyllt 18 år är att begära legitimation av alla som ser ut att vara under 25 år. Om kunden inte har fyllt 18 år får tobaksvaran inte säljas eller lämnas ut. Varan får heller inte lämnas ut om det finns anledning att tro att tobaksvaran kommer att lämnas över till någon som inte har fyllt 18 år.

Vilka rutiner har ni för ålderskontroll på försäljningsstället?

- Om vi är osäkra på om kunden har fyllt 18 år fråga vi efter legitimation
- Vi kontrollerar kundens ålder via födelsedata på legitimationen
- En ålderssticka (dekal) finns för att underlätta ålderskontrollen
- Vi rekommenderar personalen att begära legitimation av alla kunder som ser ut att vara under ..... år
- Om kunden inte kan visa att han eller hon är över 18 år nekar vi köp
- Om kunden inte visar legitimation på begäran nekar vi köp
- Om personalen misstänker att en tobaksvara är avsedd för någon som är under 18 år så nekar vi köp
- Om kunden är påstridig så tillkallas en chef eller annan ansvarig personal
- Annat, ange vad .....

Alla tobaksvaror som säljs till konsumenter ska tillhandahållas på ett sådant sätt att det går att kontrollera ålder. Därför måste det finnas rutiner för ålderskontroll även vid försäljning genom automat, postorder, internet eller liknande.

Vilka rutiner har ni för ålderskontroll om försäljningen sker via automat, postorder, internet eller liknande?

- Detta är inte aktuellt
- Polletter eller liknande till en automat säljs i kassan där personalen gör ålderskontroll
- Vid köp i automat kontrolleras åldern via bankkort eller liknande
- Automaten är placerad så att den kan bevakas kontinuerligt
- Ålderskontroll vid köp på internet görs via bankkort eller liknande
- Försändelser via post skickas med rekommenderat brev, mottagningsbevis, personlig utlämning eller liknande
- Försändelser via post innehåller uppgift om att tobaksvaran inte får lämnas ut till någon som inte har fyllt 18 år
- Annat, ange vad .....

I Sverige finns förbud mot att sälja cigaretter styckvis eller i förpackning som innehåller färre än 20 cigaretter. Anledningen är att tobak ska bli mindre tillgängligt för unga personer.

Har ni någon rutin för att kontrollera att cigaretter inte säljs lösa (styckvis)? I så fall, vilken?

.....
.....

På vilket sätt hanterar ni problematiska situationer, exempelvis om kunden inte kan visa någon legitimation?

- Vi informerar personalen om risker som kan uppstå i samband med tobaksförsäljning och ger förslag på hur dessa kan hanteras
- Vi utbildar personalen i konflikthantering som inkluderar information om åldersgräns och ålderskontroll
- Annat, ange vad .....

Stöd och utbildning till personal

En näringsidkare som säljer tobaksvaror till konsumenter ska ge personalen den information och det stöd som behövs för att de ska kunna följa tobakslagen och anslutande föreskrifter. Det är också viktigt att all personal som arbetar i kassan och lämnar ut tobak känner till sitt personliga straffansvar i samband med försäljningen.

På vilka sätt informeras eller utbildas personalen om kravet på ålderskontroll, deras personliga straffansvar och övriga bestämmelser vid tobaksförsäljning?

- Vid anställning av ny personal
- Personalmöten
- Intern utbildning
- Extern utbildning
- Informations- och utbildningsmaterial
- Annat, ange vad .....

Hur ofta informeras eller utbildas personalen om kravet på ålderskontroll och om övriga bestämmelser vid tobaksförsäljning?

- Vid anställning av ny personal
- Minst en gång per år
- Vi använder en tabell för att notera tidpunkterna för information och utbildning till personalen (se bilaga 2)
- Annat, ange vad .....

Tobakslagen ställer inga krav på åldern hos den som står i kassan och säljer tobak. Däremot måste kassapersonalen vara införstådd med lagen och ha en reell möjlighet att vägra sälja tobak till den som inte är 18 år. I många fall är detta svårt för en person som inte själv har fyllt 18 år, och unga anställda bör därför få särskilt stöd.

Vilket särskilt stöd ger ni till ung personal för att hantera svåra situationer i samband med tobaksförsäljning?

- Vi säljer tobak i en särskild kassa med erfaren äldre personal
- Ung personal kan få stöd från erfaren personal under hela arbetstiden
- Ung personal får extra utbildning och stöd för att hantera svåra situationer
- Annat, ange vad .....

Information om kontrollköp

Kommunen har rätt att göra kontrollköp för att testa om försäljningsställen har bra rutiner för sina ålderskontroller. Det innebär att en person som har fyllt 18 år och ser ung ut testas om det går att handla tobak utan att visa legitimation. Syftet är att förbättra rutinerna för ålderskontroll.

KOM IHÅG ATT INFORMERA DIN PERSONAL OM ATT ERT FÖRSÄLJNINGSTÄLLE KAN FÅ BESÖK AV NÅGON SOM GÖR ETT KONTROLLKÖP!

Krav på varningstexter m m.

En tobaksvara är en produkt som innehåller tobak och som är avsedd att rökas, snusas, sugas på eller tuggas. Exempel på tobaksvaror är cigaretter, cigarrer, cigarromslag, cigariller, pip- och rulltobak, snus, tuggtobak, portionstobak, råttobak och tobak till vattenpipa. Alla tobaksvaror ska ha hälsovarningar och cigarettpaket ska dessutom ha en innehållsdeklaration. På cigarettförpackningar ska hälsovarningar vara tryckta. Hälsovarningarna ska vara på svenska. Tobaksvaror som är omärkta eller felaktigt märkta får inte tillhandahållas för försäljning.

Har ni någon rutin för att kontrollera och säkerställa att tobaksvarorna är korrekt märkta? I så fall, vilken?

- Vi utbildar personalen om hur tobaksvaror ska vara märkta
- Vi kontrollerar att tobaksvarorna är korrekt märkta i samband med inköpet
- Vi kontrollerar att tobaksvarorna är korrekt märkta i samband med upppackning i butiken
- Om märkningen av tobaksvarorna ser annorlunda ut så gör vi en extra kontroll
- Om tobaksvarorna inte är korrekt märkta så tar vi bort dem från försäljningsstället och kontaktar leverantören
- Annan åtgärd, vilken .....

Marknadsföring

Det är endast tillåtet att marknadsföra tobaksvaror inne på försäljningsstället genom att tillhandahålla tobaksvarorna till försäljning och genom kommersiella meddelanden i tobaksvarornas närhet. Meddelandena får inte vara påträngande eller uppsökande och de får inte uppmana till bruk av tobak.

Har ni någon rutin för att kontrollera att marknadsföringen på försäljningsstället är tillåten? I så fall, vilken?

.....

Avvikelser

Du ska ha kontroll över din försäljning och även se till att din personal följer bestämmelserna. Du och din personal kan bli personligt straffansvariga om ni begår brott enligt Lag 2018:2088 om tobak och liknande produkter. Kommunen får besluta om förbud och föreläggande med eller utan vite. Vite är ett belopp med pengar som du ska betala om du inte följer kommunens beslut. Vite utdöms av en domstol och kan uppgå till tiotusentals kronor.

Vilka åtgärder tas om det uppstår brister, såsom att bestämmelser i lagen eller att egenkontrollprogrammet inte följs?

- Personalen får en genomgång av försäljningsbestämmelserna
- Vi tar kontakt med kommunen för att få informationsmaterial
- Tobak säljs bara i en särskild kassa med erfaren personal
- Erfaren personal får särskilt ansvar för försäljning av tobak och för att stödja oerfaren personal
- Annan åtgärd, ange vad.....

Läs om hur vi hanterar dina personuppgifter på www.ostragoinge.se/personuppgifter

Underskrift

Ort och datum .....

Underskrift (behörig firmatecknare) .....

Namnförtydligande .....

Bilaga 1**Utdrag ur tobakslagen (Lag 2018:2088 om tobak och liknande produkter)****5 kap. 1 §**

Endast den som har tillstånd får bedriva detaljhandel eller partihandel med tobaksvaror.

5 kap. 3 §

Den som bedriver tillståndspliktig försäljning av tobaksvaror, ska utöva särskild kontroll (egenkontroll) över försäljningen och ansvara för att det finns ett för verksamheten lämpligt egenkontrollprogram.

Till anmälan enligt första stycket ska näringsidkaren foga egenkontrollprogrammet och de övriga uppgifter som behövs för kommunens tillsyn. Om uppgifterna ändras ska det anmälas till kommunen utan dröjsmål.

Vägledning för egenkontrollprogram: www.folkhalsomyndigheten.se/tobak

Berörda myndigheter

Folkhälsomyndigheten är central tillsynsmyndighet för frågor kring ålderskontroll och varningstexter.

Länsstyrelsen ansvarar regionalt inom länet för samordning och tillsyn.

Kommunen och Polismyndigheten ansvarar lokalt för omedelbar tillsyn över handel med tobaksvaror. *Polisens* huvudsakliga uppgift är att ingripa vid brott, medan *kommunens* uppgift är att säkerställa att regelsystemet följs i framtiden.

Konsumentverket är central tillsynsmyndighet för frågor kring marknadsföring.

Skatteverket ansvarar för frågor kring beskattning. I vissa fall är dock Tullverket beskattningsmyndighet. *Tullverket* ansvarar bl a också för kontroll av åldersgräns vid införsel från EU-land och import från ett tredje land.

Tobaksskatt – värt att veta om beskattning av tobaksvaror

För mer information kontakta Skatteverket på telefon 0771-567 567.

Mer information

För mer information kontakta Östra Göinge kommun.

Besöksadress: Kommunhuset, Storgatan 4 i Broby

Postadress: Östra Göinge kommun/Miljö och hållbarhet, Box 66, 289 03 Broby

Telefon: 044-775 60 00

E-post: miljo@ostragoinge.se

Åldersgränsdekaler samt utbildnings- och informationsmaterial om tobakslagens bestämmelser finns att beställa på Folkhälsomyndighetens webbplats www.folkhalsomyndigheten.se/tillsyn.

Bilaga 2**Information till personalen**

Det är viktigt att din personal vet vilka regler som gäller vid tobaksförsäljning, och varför reglerna finns. Ett sätt att försäkra sig om detta är att du informerar personalen en gång per år. Ny personal bör dessutom få en genomgång när de anställs. Kom ihåg att både berätta vad lagen säger och beskriva hur era rutiner ser ut.

För att komma ihåg när du har informerat din personal kan det vara bra att fylla i deras namn i en tabell, se exempel nedan. De bör själva få fylla i datumet då de senast deltog i ett informations- och utbildningstillfälle.

Namn	Datum 1	Datum 2	Datum 3	Datum 4